

24 And Jesus answered and said to them, I will ask you one thing. Whose baptism do you think you receive? From men or from heaven? And they began reasoning among themselves, saying, "If we say, 'From men,' He will say to us, 'Then why did you not believe in him?'"

26 "But if we say, 'From heaven,' we fear the multitude; for they all hold John to be a prophet."

27 And answering Jesus, they said, "Neither will I tell you by what authority I do these things."

Parable of the Two Sons

28 "But what do you think? A man had two sons, and he came to the first and said, 'Son, work today in the vineyard.'" "Yes, sir," said he, and he did not go.

29 And he came to the second and said, 'Son, work today in the vineyard.'" "Yes, sir," said he, and he did not go.

43 "Therefore I say to you, the kingdom of God will be taken away from you and given to a nation producing the fruit of it."

44 "And he who falls on this stone will be broken to pieces, but on whomsoever it will scatter him like dust."

45 And when the chief priests and Pharisees heard His parables, they sought to kill Him, because He said that He was speaking about Himself, and that He was the Christ, the Son of God.

17 "Tell us therefore if it is lawful to give tribute to Caesar or not?"

18 But Jesus said, "Why do you ask me, you hypocrites? Show me the tax." And they

Toveren met taal

TEKST: SASKIA BULTMAN-BEELE EN TON SMITS FOTO: SIXTEEN MILES OUT VIA UNSPLASH, PHOTOCOLORS

Joke Goudswaard en Morten Hjort: twee Phoenixtrainers die het vertellen van verhalen, om de ander op de diepere lagen van het onbewuste te ontmoeten, tot kunst hebben verheven. Via mythen, muzen en archetypen. Verhalen over op reis gaan, over beproeving, over de diepte van de put, over rouw en verlies, over thuiskomen. Kortom: over leven en dood en alles wat daartussen zit. Bij Phoenix geven zij samen de opleidingen *Het helende verhaal* en *Eros in begeleidingswerk*. Hun gezamenlijke Phoenixboek *Eros in begeleiding, overdracht als leerlandschap* verschijnt volgend jaar. Een interview met twee magiërs over de beoefening van hun ambacht.

Laten we meteen maar in stijl beginnen: op een druilerige woensdagochtend kloppen twee Vuurvogelchroniqueurs aan op de deuren van het Utrechts stadspaleis van Morten Hjort, Grootmagister van Phoenix Opleidingen. De spreekwoordelijke achterachterkleindochter van hypnotherapeut Milton Erikson, Joke Goudswaard, heeft zich dan al in een stoel genesteld. Terwijl de paleismuren meeluisteren, wordt er een godenvergadering geopend. We zijn nieuwsgierig. Welk verhaal wil hier verteld worden?

Joke: 'Ik weet me al sinds heel jong omhuld door het onbewuste en door de kracht van verhalen, voor jou (doelt op Morten) is dat anders.' Morten: 'Mijn kennismaking met Phoenix was via een NLP-opleiding in 1999. Wibe Veenbaas kwam een dag vertellen over metaforen. Ik kende Phoenix niet en ik kende Wibe niet. Hij liet mensen verhalen vertellen en hij vertelde verhalen terug. Ik was verliefd op beide kanten. Op hoe je luistert naar het verhaal van de ander. En het principe dat wat de ander ook zegt, het is al

een verhaal. Hoe vertel je dan een helend perspectief terug? Dat vond ik echt magisch.'

Is er een toverformule?

Wie Joke of Morten aan het werk ziet, komt in de verleiding om te denken dat hier sprake is van pure magie. Hoe kiezen zij het juiste verhaal, het verhaal waarmee je de ander diep van binnen raakt? Is dat een kwestie van intuïtie? Ligt er een bijna ongrijpbaar, alchemistisch proces aan ten grondslag? Is het een gave, 'gewoon' een vak of van allebei een beetje? En werkt het altijd? Morten: 'Het is niet zo dat we zomaar een verhaal kiezen. De ordening is behoorlijk streng. Je vertelt een verhaal met een bepaalde richting, ook om duidelijk te maken welke stappen iemand al heeft gezet en welke stappen over het hoofd worden gezien in dat principe van heelheid. Jij doet dat heel intuïtief, maar er schuilt veel professionaliteit en ambacht in.' Joke: 'Eigenlijk is dat ook weer heel makkelijk.' Morten: 'Ja, voor jôu.' Gelach.

Joke begint te vertellen hoe verhalen zijn opgebouwd. Of misschien beter: welke zeven sleutels toegang geven tot de metaforische ruimte. 'Die zeven sleutels zijn voor mij de grondvesten in het werken met mythen en verhalen. Het begint met: wie ben je **als held of heldin** in het eigen verhaal? Maak je bekend, noem je naam. Je bent zelf de hoofdpersoon. Dat geeft ook impliciet aan: jij bent verantwoordelijk voor het antwoord. Er is het lot en er is antwoord op het lot. En het antwoord op het lot dat geef jij.' Morten: 'En je hebt meteen het principe van identiteit in de ruimte. Wie ben je en waar ben je naar op weg?' Joke: 'In alle verhalen en mythen kun je **een leerlijn** terughoren. De reis begint met heelheid. De volgende stap is scheuring: op weg gaan, niet meteen wakker worden, een paar struikelingen nodig hebben en dan voor alle zekerheid de put als punt van leren. Hoe dieper erin, hoe groter het inzicht erna. De laatste stap is de terugkeer naar huis. In de *Odysee* krijgt Odysseus, koning van het eiland Ithaka, nog even een beproeving voor zijn thuiskomst. Net als Odysseus met enige arrogantie denkt: ziezo nu ben ik er, wordt er een zak met tegenwind geopend. Dat principe is universeel: je komt thuis na een reis, je hebt de put gezien en dan moet je de vertaalslag nog zien te maken naar het gewone leven. **Wond en medicijn** hangen nauw met elkaar samen. **De crisis heeft betekenis**, het is niet zomaar een ongelukje. In het werk met het onbewuste benut je **de kracht van verbeelding**. En dat kunnen we allemaal: via onze verbeelding zoeken naar het diepste punt van

betekenis. Dan is er nog het principe van **de stille getuige**, doorgaans een ding, een dier of een symbool. De getuige heeft alles gezien, zonder oordeel, buiten de loyaliteiten om, en bewaart wat niet makkelijk verteld kan worden. Vaak een geheim. Denk aan het beeldje op de rand van het bed dat zag dat je vader je slaapkamer binnenkwam en je heilige ruimte betrad. Dat is een groot principe, waardoor er veel meer ruimte komt. En het maakt bescheiden.' Morten: 'Het is een soort EMDR via het verhaal. Er wordt niet gerommeld aan pijn of een oplossing geboden.' Joke: 'Voor mij zijn het de straatstenen in de Maasstraat waar ik vroeger liep als kind. De straatstenen zien het meisje lopen naar de Apolloboekhandel en zien dat ze op die manier probeert te overleven. Jeetje, ze was pas acht! Daarmee kies je het perspectief van "er was eens", in plaats van "ze liep daar en kon het thuis niet uithouden". Dat doet haar te kort. Tenslotte is er het principe van zingeving: ze leefden nog lang en gelukkig, verbonden met de terugkeer.'

Hoe doen jullie dat, samen én apart?

Joke en Morten delen de liefde voor het vak en voelbaar is ook de liefdevolle omgang met elkaar en de bewondering voor elkaars vakmanschap. Maar het zijn ook twee zeer verschillende persoonlijkheden, die gewaagd zijn aan elkaar. Anders gebakken, anders gevormd. Met een verschillende achtergrond. En dat komt tot uiting in het werken met verhalen. Waar Joke via de mythen meteen de grote ruimte zoekt, heeft Morten andere pijlen op zijn boog. Hij komt met schijnbaar kleine voorvallen uit zijn persoonlijk leven die altijd voor iets groters staan. Hoe vier je de verschillen, zonder elkaar kwijt te raken? En als je met z'n tweeën voor een groep staat, hoe werkt dat dan: samen en apart?

Morten: 'We hebben hetzelfde voor ogen, de route is alleen anders. Waar de logische taal de ervaring van oorsprong geen recht doet, kiezen we voor verhalende taal. Taal die meer bedoeld is voor het onbewuste dan voor het bewuste. Om mensen iets te leren moet je beide aanspreken. Alleen metaforische taal is ook niet handig.' Joke, met een lach: 'Je komt er wel een heel eind mee. Ik ontdekte al jong dat ik in verhalen wél kon wonen. Als jij vervolgens ondertitelt hoe ik met iemand werk, dan heb ik eerst geen idee. Vervolgens komt er een wonderlijk proces op gang. Zo wordt voor mij de structuur zichtbaar die eronder ligt; onder het werken met het onbewuste. Nog een verschil: ik heb iets met creëren. Als het bij een cliënt stopt, wat is het dan geweldig

dat je met een verhaal een opening kunt creëren waar de ander in kan stappen. Echt groots vind ik dat. "Alles wat we uitsluiten, blijft op een diepere laag verbonden" is de sleutel van **het verbindende patroon**. Zoals onlangs in *Het helende verhaal*. Een volwassen man, iemand die zijn gevoel niet makkelijk laat spreken, bracht ik via mijn stem terug in de tijd bij een pijnlijke ervaring: "Hoe oud was je eigenlijk?" En dat hij antwoordt: "Vier", waarna ik kan vragen: "Waar was je dan?" En dat hij antwoordt: "In het ziekenhuis." Vervolgens voegt Morten in vanuit hetzelfde perspectief, door op de grond naast hem te gaan liggen. Wonderlijk om zo dwars door de tijd te reizen en een gedeelde ruimte te laten ontstaan. En dat twintig mensen er omheen ademloos toekijken hoe Morten "als medepatiëntje" zijn sokken uittrekt en speels overgooit om alsnog een helend "samen" te creëren. En dat ik dan de hoofdverpleegkundige kan worden die tot stilte maant. Fascinerend hoe de andere mensen uit de groep zich ook in het ziekenhuis bevinden; de klok horen tikken of de voetstappen van ouders op de gang.'

Morten: 'Allebei gebruiken we het principe van transderivatieel zoeken. Dus je wilt in de leerlijn een zoekproces op gang brengen. Iets dat slaapt, wil je wakker krijgen. Als je er direct naar vraagt, krijg je vanuit het bewuste veel weerstand en moet je heel hard werken. Soms is taal de opening, soms muziek of een lied, soms plukken we een schilderij van de muur en soms is het beweging. Om iemand te laten vinden en onthouden wat hij of zij liever vergeet.' Joke: 'De man in dit voorbeeld weet niet meer dat de wond ook het medicijn is. Dat het zin heeft om daarnaartoe te gaan. In het diepste van de put ligt iets dat verlost kan worden. Niet door eromheen, maar door ernaartoe te gaan.' Joke: 'Jij bent kampioen in de kleine voorbeelden: de imprints uit het gewone leven, daar ben ik niet van. Ik ga liever voor Medea, kleindochter van Zonnegod Helios, niet van tovenares Circe. Groots en meeslepend. Daarmee roep ik de kant van een polariteit op waar de ander niet meer naartoe durft te gaan. De bangerd krijgt een verhaal over moed, de moedige krijgt een verhaal over bang en degene die de liefde is kwijtgeraakt, krijgt er een over liefde. Dan komt er een soort permissie op: alles mag er zijn. Ook het levensgevaarlijke, het verwoestende, alles wat verborgen ligt, komt via het verhaal, via het voorbeeld, naar boven.' Morten: 'Onlangs startte voor de tiende keer *De tekens verstaan*. Er zijn dan zestien mensen die hun allereerste

Phoenixdag hebben. Dan weet ik: ik moet drie dingen voor elkaar krijgen. Ik wil bereiken dat er een dochtersschool is, een zussenschool en een moedersschool. Die woorden wil ik in de lucht hebben. Dan laat ik ze ordenen op iets dat zo oud is, zo bekend. Dat geeft meteen houvast.'

Volg je dan een vast recept?

Morten: 'Ik belicht eenzelfde thema op verschillende manieren, telkens vanuit een andere context en met meerdere verhaallussen. Dat noemen we *loops*. Als ik één verhaal ga vertellen, wordt het te lang. Dan weet ik zeker dat ze afhaken. Dus ik vertel eerst hoe ik zondagochtend bij Wibe op bezoek was. Een beetje nonchalant, maar wel overdacht. Ik zit ook echt weer even bij hem op de bank als ik erover vertel. Daarna vertel ik over mijn buurjongen die elke ochtend *PAPA!* roept, en dat ik daarvan schrik. Tenslotte vertel ik iets over dat Joke en ik samen voor de groep zaten. Ik pak de mooiste verhalen die ik nu heb, daar ga ik vol voor. En ik ga ervan uit dat zij ook vol gaan zoeken. Op dezelfde diepte als waarop ik zit.' Joke: 'Dat is ook een gedeeld principe. Dat het diep moet zijn.'

Hoe weet je of het werkt?

Morten: 'Dat gebeurt. Mensen maken rapport. Overigens, als ik het doe bij de vrieskist in de Albert Heijn dan gebeurt dat niet. Het verhaal nodigt uit tot een ruimte waar je samen instapt, een proces van volgen en leiden.' Joke: 'En je doet iets wat jou raakt. Je zit bij Wibe op de bank, dat is niet zomaar iemand. Dan je buurjongetje, dat gaat erover dat je geen kinderen hebt, geen vader bent. Je opent met gemis. En je doet iets in het nu wat van grote betekenis is. Want je verbindt het met de binnenkant van jezelf. Waar het ook lastig is, waar het pijn doet.' Morten: 'Ik doe wel zorgvuldig met de thermostaat. Ik begin op standje vijf en na veertig minuten zitten we op acht. Ik begin niet op tien.' Joke: 'Ik meestal wel. Jij doet het meer op de relatie. Daarom zet je jouw verhaal ook op die manier in. Ik kijk het beest liever meteen in de bek. Ik houd van de afdeling onmogelijke zaken. Als iemand in de groep heel bang is en ik zie diegene denken "als ik niet beweeg of reageer, dan overleef ik het", dan kan ik het daar bijna niet bij uithouden. Ik moet wel roepen: ik heb je lief! Om dat nog zeven keer te herhalen. De zin die verloren is gegaan, moet erin komen. En ik wil dat doen, en wel nú. Want morgen kan de dood op de stoep staan. Daar ben ik de heldin van het verhaal. Ik neem altijd mee: het zál zin hebben. Hoe sterker het gevoel dat er geen

antwoord is, hoe actiever ik word.' Naar Morten: 'Wat ik ook echt mooi vind: jij ziet mij een pijl afschieten, en dan nog één en nog één. Voor de zekerheid zeven. Jij bereidt jouw stappen meer voor. Ik ga liever meteen het donker in en vertrouw er vol op dat we eruit zullen komen. Ik gebruik meestal een metaforisch perspectief om het persoonlijke te raken. Ik weet dat ik Medea wakker moet maken, omdat ze zin heeft om haar kinderen te vermoorden. Het is goed dat het kwaad er is en dat het gif op tafel komt. Zodat je vanavond ineens denkt: wacht eens eventjes, ik ben je voor eeuwig altijd liefhebbende moeder maar nu is het afgelopen! De dood zit nu naast de soep. Opeten die handel. Ik heb gekookt!' Morten: 'Jij springt er eerder bovenop. En je hebt in je pijlenkoker minstens twintig pijlen. Ik zit te wachten en weet: ik heb er maar een of twee. Dus ik wacht langer, tot ik zeker weet: nu heb ik 'm. En dan kom ik. Als kind leerde ik om het goede moment af te wachten om invloed te hebben op het oudersysteem.' Joke: 'Bij mij was er al zo jong ziekte en dood dat ik wist 'het moet nú gebeuren. Mijn kleine antwoord op het grote geheel'.

Hoe voorkomen jullie een alchemistische tweestrijd?

Joke: 'Stel, Morten ziet een beschadigde, tere vrouw en denkt: ik moet iets doen met liefde. En ik zeg: nee, nee, nee. Ze is nog een maagd in de toren, ze heeft zich opgesloten. Rustig aan. We weten allebei dat het gaat over het openen

van liefde en dat we daarin beide betekenis hebben.' Morten: 'Joke zoekt een verhaal, een symbool of een archetype, om wat een cliënt zegt aan vast te hangen. Razendsnel. Terwijl ik vanbinnen zoek: welk stuk van mijn levensverhaal raak jij nu aan? En waar kom ik op jouw woorden? Dat is waarmee ik opende: ik luister naar jouw verhaal en ik zoek mijn verhaal en dat gebruik ik de hele tijd.' Joke: 'Het verhaal, of een zin, een metafoor of een symbool is een anker voor daarna. Weet je nog wat ik ooit tegen jou, Morten, zei op het moment dat je in een liefdesstorm zat? Ik dacht: daar ga ik me natuurlijk niet mee bemoeien. Dat is niet van mij. Toen kwam het beeld van Odysseus aan de mast waardoor ik af en toe kon vragen: zit Odysseus nog vastgebonden aan de mast?' Morten: 'Dat is ook weer werken met ordening. Een manier om erbij te komen zonder over de grens te gaan in betrokkenheid. Een soort strengheid zonder strengheid. Verhalen bieden gereedschap om terug te vallen op een ordenende kracht die ons draagt. Vanuit een systemisch perspectief gaat het vooral om je plek in het geheel en de werking van loyaliteit. Dan zijn er de grote wetmatigheden als leven en dood, de schaduw en andere archetypen. Hierbinnen werk je met het principe van de leerlijn. Dat gaat voorbij aan het zoeken naar een oplossing, de dilemma's blijven.'

Is er nog geheim ingrediënt dat we vergeten zijn voordat we de terugkeer inzetten? Joke: 'Of is er nog een verboden vraag?' Ja, die is er. Aan Morten. In het voorwoord van het boek *De Muzen aan het woord* van Annemijn Birnie en Mirjam Dirkx, schrijft hij over de stierenkop van kunstenaar Chris Tap. Het beeld dat hem geroepen heeft.

Waar is de stier?

Morten: 'Hij heeft zich verplaatst'. Stilte en een paar twinkkelende ogen. 'Kom mee!' We lopen de trap op naar de gang. Daar hangt hij. In de corridor. Morten: 'De stier hoort bij mijn verhaal. En hij hangt niet meer op de hoofdplek. Hij is nu meer een herinnering in het voorbijgaan. Hij is binnen en hij is niet meer nodig, elke dag zo groot.'

Dan is het tijd om te gaan. De muzen én mythen zijn aan het woord gekomen. Er is getoverd met taal. De stier was de stille getuige van onze komst en ons vertrek. Alles wat in de tussentijd gebeurde is gehoord en gezien door de paleismuren. Nog even en ook wij zijn een herinnering in het voorbijgaan. Maar er is dan altijd nog een verhaal dat het verdient om verteld te worden. 🐂